

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління,
професора Оксани Ігорівни ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ
на дисертаційну роботу Тюріної Діни Миколаївни на тему: «Механізми
формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України»,
яку подано до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Актуальність теми дисертаційної роботи.

У сучасних умовах реформування системи державного управління та адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу особливого значення набуває питання забезпечення гендерної рівності як ключового принципу демократичного розвитку. Гендерна політика вже давно перестала бути лише соціальним питанням – вона безпосередньо впливає на ефективність управлінських рішень, збалансованість кадрової політики, якість представництва громадян у публічній сфері.

У цьому контексті дослідження механізмів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України є своєчасним і надзвичайно актуальним. Воно відповідає державним пріоритетам щодо впровадження принципів рівних можливостей, а також сприяє розвитку інституційної спроможності органів влади реалізовувати гендерно чутливу політику.

Піднята у дисертації проблема є важливою як у науковому, так і в практичному вимірах, адже комплексне бачення механізмів гендерної політики дозволяє визначити нові підходи до забезпечення ефективного, справедливого та інклюзивного управління в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний

реєстраційний номер 0112U002587), що виконувалася в Національному університеті цивільного захисту України, у межах якої дисертантом проаналізовано заходи вдосконалення механізмів формування державної гендерної політики.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені у дисертації, є логічно вибудуваними, послідовними та обґрунтованими. Вони базуються на ґрунтовному аналізі нормативно-правових актів, сучасної законодавчої бази України, а також на опрацюванні значного обсягу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел. Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні положення теорії державного управління, а також праці з проблематики формування гендерної політики, прав людини, соціального розвитку. Дисертаційна робота вирізняється логічною структурою, змістовною повнотою, глибоким аналітичним підходом до розкриття сутності гендерної політики як об'єкта державного управління.

Для досягнення мети дослідження автор застосувала низку сучасних наукових методів: гіпотетико-дедуктивний, структурно-функціональний, порівняльний, статистичний, прогностичний та теоретико-концептуальний, що дозволило комплексно осмислити зміст, функції та ефективність механізмів державної гендерної політики. Завдяки комплексному застосуванню цих підходів, автору вдалося не лише обґрунтувати теоретичні засади дослідження, а й сформулювати практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення державної гендерної політики в Україні в умовах інтеграції до європейського простору.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розв'язанні актуальної наукової проблеми теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України.

Одним із ключових положень наукової новизни дисертації є обґрунтування концептуальних засад використання гендерного ресурсу в державній політиці та управлінні. Зокрема, *уперше*:

- розроблено й науково обґрунтовано концепцію гендерного ресурсу державної політики та управління як можливості використовувати з метою державної політики та управління здібності людей: а) до репродукції та відтворення людських ресурсів (біологічна компонента) та б) суспільно-політичної, економічної та культурної активності, які визначаються гендерною системою суспільства, гендерними нормами, ролями та цінностями (соціокультурна компонента), також визначено, що гендерний ресурс державної політики та управління є нетрадиційним ресурсом влади нормативного типу, який виступає ресурсом впливу та доступу до прийняття рішень, може бути реалізований у соціальній, інформаційно-культурній та демографічній сферах життя суспільства, формується й може застосовуватися в державній політиці та управлінні на соцієтальному та інституційному рівнях;

- запропоновано пояснювальну модель ресурсної нерівності гендерних груп, у якій показано, що створення, використання та конвертація основних форм капіталу (приватних ресурсів), що мають окремі індивіди та гендерні групи в цілому, детермінується функціонуванням основних інститутів суспільства – сім'ї, держави, ринку, політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства, а також особливостями гендерної системи та режимом відтворення населення, а оцінка динаміки ресурсозабезпеченості гендерних груп, виконана на основі емпіричної операціоналізації поняття «ресурси гендерних груп», дозволяє стверджувати, що скорочення гендерного розриву у володінні ресурсами відбувається в разі посилення в державній політиці соціальної і стратегічної функцій, що передбачають збереження та розвиток людського потенціалу суспільства, а також запровадження інституційних змін в умовах виробництва та використання капіталів у бік вирівнювання можливостей гендерних груп;

- запропоновано принципово новий концептуально-цілісний підхід до процесів, що актуалізують застосування гендерного ресурсу державної

політики на соцієтальному рівні та включають: 1) політичні передумови, як-от: зв'язок вирішення завдань політичної модернізації з розвитком громадянського суспільства та громадянської політичної культури; підвищення політичної активності громадян, зокрема жінок; необхідність реалізації в суспільстві принципів соціальної справедливості; 2) соціально-економічні передумови, як-от: зростання значення соціального чинника економіки; необхідність створення умов для високої трудової активності всього населення та подолання соціального утриманства; посилення впливу економічних чинників на гендерні диспозиції; 3) управлінські передумови, як-от: обмеженість традиційних ресурсів влади та управління; включення, у тому числі під впливом міжнародного співтовариства, гендерної проблематики до порядку денного держави; необхідність створення політико-правових та інституційних засад для вирішення завдань подолання гендерної нерівності шляхом проведення державою гендерно орієнтованої соціальної політики;

Також становлять науковий інтерес такі *удосконалені* положення наукової новизни:

– методологічні підходи до етапів політичного змісту гендерних відносин шляхом установлення закономірності їхнього переходу від дополітичної фази до постполітичної, які показують, що гендерні відносини є потенційно політичними з моменту виникнення держави, оскільки становлять важливу складову соціальної нерівності, та виділено три етапи в розвитку політичного змісту гендерних відносин: дополітичний, політичний та пост політичний, утім, на останньому етапі гендерні відмінності в політиці втрачають своє значення, тому що досягається паритет чоловіків і жінок на рівні ухвалення ключових політичних рішень, гендер стає не стратифікуючою, а диференціюючою ознакою соціальних груп та індивідів;

– тенденції модернізації гендерних відносин у суспільстві, які полягають в універсалізації гендерних ролей та скороченні на цій основі гендерного розриву, що розуміється як кількісна різниця у володінні чоловіками й жінками окремими формами капіталів (приватних ресурсів), а також як якісні відмінності, пов'язані з функціонуванням символічної форми.

Обґрунтовано, що політична модернізація передбачає зростання політичного капіталу жінок шляхом розширення їхньої політичної участі та представництва, підвищення громадянської активності й подолання відносин соціально-економічної залежності від держави;

- систему передумов актуалізації використання гендерного ресурсу в державній політиці й управлінні шляхом підвищення інтересу держави до інтенсифікації застосування гендерного ресурсу, що пов'язане з розвитком політичних та громадянських свобод, виникненням концепції колективних прав людини третього покоління, активністю жіночих громадських організацій, становленням громадянської політичної культури й подолання психології патерналізму в суспільстві;

Значний науковий інтерес також становлять положення, що отримали *подальший розвиток*, зокрема:

- класифікації характеру впровадження державою гендерного ресурсу державної політики та управління шляхом використання динаміки гендерного розриву та рівня гендерної асиметрії в суспільстві, які нарастають чи зберігаються в разі екстенсивного (розтратного) застосування гендерного ресурсу державної політики, що відбувається за використання в державній політиці консервативного (традиціоналістського) підходу до розв'язування гендерних проблем, гендерний розрив та асиметрія скорочуватимуться в разі впровадження державою інтенсивної (відтворювальної) форми застосування цього ресурсу;

- методологічні та методичні підходи до організації системи гендерної освіти й освіти діючих державних службовців у системі післядипломної освіти, головною метою якої є підвищення гендерної компетентності слухачів шляхом поєднання теоретичних знань із життєвим та професійним досвідом, проведення дискусійних груп і обговорення конкретних ситуацій гендерної нерівності;

- понятійний апарат науки державного управління шляхом уточнення такої дефініції, як гендерний ресурс, яка визначається як здібності та можливості людей до соціального й біологічного відтворення, що

характеризують гендерну систему суспільства за допомогою соціально-культурної складової існування потенціалу суспільних змін, пов'язаних з універсалізацією гендерних ролей, подоланням гендерного розриву та асиметрії в суспільстві, посиленням політичної участі й впливу жінок. Ці можливості, пов'язані з розробкою та реалізацією державної політики щодо процесів формування й використання приватних ресурсів (капіталів) груп чоловіків і жінок для вирішення завдань модернізації та суспільного розвитку.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та авторефераті.

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях в різних містах України, а також за кордоном.

Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження знайшли відображення у 33 наукових публікаціях, серед яких: 1 одноосібна монографія, 19 статей, опублікованих у фахових виданнях України з державного управління, 4 статті – у наукових періодичних виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus та Web of Science, а також 9 тез доповідей, представлених у матеріалах науково-практичних конференцій. Така широка апробація результатів засвідчує високий рівень наукової активності здобувача та актуальність тематики дослідження.

У наукових працях в повній мірі відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка оформлення дисертації.

Дисертація та реферат оформлені згідно з існуючими вимогами. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий.

Зміст реферату повністю ідентичний основним положенням дисертації. В цілому дисертаційна робота та автореферат, написані літературною українською мовою, легко читаються і сприймається.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні й методологічні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій, які можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності (як основа для подальшої розробки теоретичних і концептуальних засад формування та реалізації державної гендерної політики); у сфері державного управління (як інструмент удосконалення механізмів забезпечення гендерної рівності в контексті євроінтеграційних процесів).

Теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та установ публічного сектору. Зокрема, результати були використані у роботі структур, що здійснюють управління у фінансовій, соціально-трудовій, міжнародній та освітній сферах. Це свідчить про прикладну цінність напрацювань здобувача та їхню актуальність для різних напрямів публічного управління, зокрема в контексті формування гендерно орієнтованої державної політики. Факт впровадження підтверджується відповідними довідками. Крім того, окремі результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти та використовуються під час підготовки здобувачів за спеціальностями 281 «Публічне управління та адміністрування» і 073 «Менеджмент», що засвідчено відповідними офіційними документами.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи виконане дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У роботі описується необхідність врахування гендерних ризиків, пов'язаних з автоматизацією трудових процесів, однак недостатньо розкрито зміст цих ризиків.

2. Доцільно було б навести в рефераті критерії результативності авторських пропозицій щодо шляхів забезпечення рівних прав, свобод і можливостей чоловіків і жінок, а також усунення дискримінації за ознакою статі.

3. Дисертант ґрунтовно описує державну гендерну політику, однак доцільно було б докладніше розкрити її компоненти.

4. Потребує додаткової деталізації зміст запропонованого автором сучасного інформаційного механізму формування гендерної політики держави.

5. Автор стверджує, що наявна гендерна структура ринку праці й зайнятості обмежує доступ жіночої гендерної групи до економічних ресурсів і виявляється в нерівному володінні власністю й доходами, проте недостатньо обґрунтовує цей факт.

В той же час слід відзначити, що вказані зауваження ні в якій мірі не знижують загальної наукової і практичної цінності роботи і не впливають на достатньо позитивну оцінку дисертації Тюріної Діни Миколаївни.

Загальний висновок.

Таким чином, слід зазначити, що дисертаційна робота Тюріної Діни Миколаївни «Механізми формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України», відповідає вимогам МОН України пунктів 6-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а саме: є завершеною самостійною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретні наукову проблему, а її автор – Тюріна Діна Миколаївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі,
доктор наук з державного управління, професор

Оксана ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ

О.П. Пархоменко-Куцевіл
Підпис: *Оксана Пархоменко-Куцевіл*